

Praxe řízení před Evropským soudem pro lidská práva:

Zdravotnictví a lidská práva

Monika Šamová

Kancelář vládního zmocněnce

Seminář pro studenty Masarykovy univerzity

Brno, 23. dubna 2019

Obsah přednášky

- Reprodukční práva
 - Přístup k potratům x právo nenarozeného dítěte na život
 - Domácí porody
 - Nezákonné sterilizace romských žen
 - Případové studie

Článek 2

právo na život

1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.
2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:
 - a. obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
 - b. provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
 - c. zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

Článek 3

zákaz mučení, ponižujícího a nelidského zacházení

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Článek 8

právo na respektování soukromého a rodinného života

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.
2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

PRO-LIFE

PRO-CHOICE

Vo proti Francií, č. 53924/00

Skutkový stav:

- Těhotná stěžovatelka se dostavila do nemocnice za účelem gynekologické prohlídky
- Ve stejné čekárně byla i jiná paní Vo, která se dostavila za účelem vyjmutí nitroděložního tělíska
- Došlo k nevědomé výměně pacientek
- Stěžovatelka neuměla francouzsky
- V důsledku vyšetření stěžovatelka potratila
- Trestní řízení, lékař byl odsouzen k 6 měsícům podmíněného trestu odnětí svobody a pokutě 10 000 franků, nakonec ale rozhodnutí zrušeno – nenarozené dítě nemůže být účastníkem řízení

Vo proti Francií, č. 53924/00

Posouzení Soudem:

- Jaký článek?
- Co tvrdila stěžovatelka?
- Jak argumentovala francouzská vláda?
- Došlo k porušení?

Vo proti Francií, č. 53924/00

Posouzení Soudem:

- Článek 2 – obecné zásady
- Interrupce může být slučitelná s článkem 2 Úmluvy
- Soukromý život těhotné ženy je úzce spjat s vývojem plodu
- Soud vždy vyvažuje jednotlivé zájmy individuálně v každém případě

Vo proti Francií, č. 53924/00

Posouzení Soudem:

- Neexistuje evropský konsenzus
- Život plodu byl chráněn prostřednictvím matky
- PROCESNÍ STRÁNKA:
 - Co jsou účinné nápravní prostředky
 - Trestně-právní cesta nemusí být vždy jediným účinným nápravním prostředkem
 - Někdy postačuje i civilně-právní prostředek, který umožní odškodnění oběti a zveřejnění rozhodnutí
 - Stěžovatelka nepožádala o odškodnění v správním soudnictví

Neporušení článku 2 Úmluvy

Polsko

Právní úprava:

■ Zákon o plánování rodiny z roku 1993

- Interrupce povolena do 12. týdne těhotenství, v případě druhého důvodu do doby kdy není plod schopen přežití mimo dělohu
- 3 důvody:
 - Ohrožení života nebo zdraví matky,
 - Vysokého rizika nezvratného poškození plodu nebo narození dítěte s nevléčitelnou život ohrožující nemocí,
 - Těhotenství v důsledku znásilnění nebo incestu
- Vydán souhlas s provedením interrupce

■ Trestní zákoník

- Trestný čin provedení interrupce v rozporu se zákonem
- 3 roky odnětí svobody

Tysiąc proti Polsku, č. 5410/03

Skutkové okolnosti:

- Stěžovatelka trpěla závažnou krátkozrakostí
- Odborníci se domnívali, že porod bude mít neblahý dopad na její zrak, odmítli však provést interrupci
- V důsledku porodu došlo k nezvratnému zhoršení zraku vedoucímu k slepotě
- Stěžovatelka podala trestní oznámení proti zdravotnímu personálu, ve věci však nebyla podána obžaloba
- Podala i stížnosti proti ošetřujícím lékařům, byla však taky neúspěšná

Tysiąc proti Polsku, č. 5410/03

Posouzení soudem:

- Jaké články byly ve hře?

Tysiãc proti Polsku, . 5410/03

Posouzení soudem:

- Jaké články byly ve hře?
 - Článek 3 (zákaz nelidského a ponižujícího zacházení)
 - Článek 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života)
 - Článek 13
 - Článek 14 ve spojení s článkem 8

Tysiąc proti Polsku, č. 5410/03

Článek 8 Úmluvy:

- Jaké argumenty byste použili ze strany stěžovatelky?

- Jak byste protiargumentovali jako polská vláda?

- A co Soud?
 - Pozitivní nebo negativní závazek?
 - Porušení nebo neporušení?

Tysiãc proti Polsku, . 5410/03

Článek 8 Úmluvy:

- Jaké argumenty byste použili ze strany stěžovatelky?
 - Porušení hmotněprávní i procesněprávní roviny, neposkytnutí služby a neexistence provádějících předpisů
 - Splňovala podmínky dle vnitrostátní úpravy, neexistoval však předpis, který by upravoval posuzování splnění podmínek, lékaři se obávali trestněprávních sankcí
- Jak byste protiargumentovali jako polská vláda?
 - Ochrana života nenarozeného dítěte, stěžovatelka nesplňovala podmínky provedení interrupce, stěžovatelka mohla rozhodnutí o neudělení souhlasu napadnout správně-právními prostředky

Tysiąc proti Polsku, č. 5410/03

Článek 8 Úmluvy – Posouzení Soudem:

■ Obecní zásady

- Soud se nezabýval otázkou, zda Úmluva zakotvuje právo na interrupci
- Pozitivní závazek státu zajistit jednotlivcům právo na účinnou ochranu jejich integrity
- Zásady jsou obdobné pro pozitivní i negativní závazek státu
- Prostor pro uvážení
- Úmluva chrání práva, které lze uplatnit v praxi
- Článek 8 zahrnuje i procesněprávní složku

Tysiãc proti Polsku, . 5410/03

Článek 8 Úmluvy – Posouzení Soudem:

-**ZÁSAH:** ANO, soukromý život zahrnuje fyzickou a psychickou integritu a státy mají pozitivní závazky

-PROCESNÍ SLOŽKA:

- Těhotná žena má mít možnost vyjádřit svůj názor
- Čas hraje důležitou roli
- Dostupné preventivní prostředky nápravy

•ZÁKONNOST:

- Soud nemůže hodnotit závěry odborníků
- Stěžovatelka se obávala o ztrátu zrak
- Prováděcí předpis neupravoval situaci, kdy se názory odborníků liší
- Právní úprava neobsahovala žádný účinný mechanismus, který by umožňoval určit naplnění podmínek, právní úprava měla nejasné účinky, stěžovatelce byla způsobena újma na zdraví

Porušení l. 8 Úmluvy

II. Domácí porody

Zdroj: Ať stojí

Dubská a Krejzová proti ČR, Velký senát, 28859/11 a 28473/12

Skutkový stav:

- Těhotné stěžovatelky, rozhodly se родit doma
- Nenašly žádné porodné asistentky
- Česká právní úprava neumožňuje hrazení domácího porodu z veřejného zdravotního pojištění
- Porodily děti doma bez porodních asistentek
- Podaly ústavní stížnost, byla odmítnuta z důvodu nevyčerpání opravných prostředků

Dubská a Krejzová proti ČR, Velký senát, 28859/11 a 28473/12

Jednání 2. prosince 2015

https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=hearings&w=1214818_22012019&language=lang&c=&py=2019

Otázky:

- Jak rozhodl senát?
- Jak se dostal případ k velkému senátu?
- Byly tam třetí strany?

Dubská a Krejzová proti ČR

Právní úprava:

- Porodní asistentky mohou vést porody, ale pouze ve speciálně vybavených místnostech

Posouzení Soudem:

- Jaké články?
- Negativní nebo pozitivní závazky?
- Co bylo hlavní otázkou? Jaké dva zájmy stály proti sobě?
- Jak Soud rozhodl a jaká byla argumentace?
 - 1. spadá pod rozsah Úmluvy, 2. zásah, 3. legalita, 4. legitimita, 5. proporcionalita

Dubská a Krejzová proti ČR

Posouzení Soudem – článek 8:

- Je to soukromý život?
 - ANO, nepřiznává však právo rodit doma jako takové
- Pozitivní nebo negativní závazek státu?
 - NEGATIVNÍ, zabránění v získání porodní asistentky u domácího porodu
- Zásah:
 - ANO
- Na základě zákona:
 - ANO, dostupný ANO, Soud zkoumal předvídatelnost
- Legitimní zájem
 - ANO, ochrana zdraví matky a dítěte

Dubská a Krejzová proti ČR

Posouzení Soudem:

- Proporcionalita
 - Vnitrostátní orgány jsou lepší k posouzení místních potřeb a podmínek
 - Není shoda mezi státy
 - Široký prostor pro uvážení, hospodářské a sociální otázky, byla to složitá otázka zdravotnické politiky
 - Riziko ohrožení zdraví je vyšší u domácího porodu, neexistence specializované záchranné služby
 - ČR se snaží věci zlepšovat
 - ANO
- Neporušení čl. 8 Úmluvy, ale výzva k „pokroku v oblasti porodnictví v podobě přezkumu předpisů, k zohlednění lékařského a vědeckého vývoje, respektování práva žen v oblasti reprodukčního zdraví a zejména zajištění adekvátních podmínek pro pacientky a zdravotnický personál v porodnicích“

Další rozhodnutí ESLP

Již rozhodnuté:

- Ternovzsky proti Maďarsku ([67545/09](#))– porušení čl. 8
- Pojatina proti Chorvatsku (18568/12)– neporušení, ale stejný závěr jako v případě „Dubská a Krejzová“, významná byla skutečnost, že v praxi nebyly porodní asistentky trestně stíhány

II. Nezákonné sterilizace romských žen

V. C. proti Slovensku, č. 18968/07

- Skutkové okolnosti

- V roce 2000 byla stěžovatelka během porodu jejího druhého dítěte císařským řezem sterilizována
- Podepsala souhlas během svého porodu, poté co jí bylo sděleno, že by ona nebo dítě mohou v budoucnu zemřít
- Bez znalosti nezvratnosti zákroku
- Stěžovatelka neabsolvovala pravidelné gynekologické prohlídky
- Ve spisu je poznamenáno „pacientka romské příslušnosti“
- V důsledku sterilizace se rozvedla a byla ostrakizovaná v její komunitě, měla psychické problémy
- Segregace rodiček v nemocnici
- Stěžovatelka podala žalobu na ochranu osobnosti, v řízení byla neúspěšná

V. C. proti Slovensku, č. 18968/07

- Jaké práva byly ve hře?
- Jak Soud rozhodl?

V. C. proti Slovensku, č. 18968/07

Posouzení Soudem – čl. 3 špatné zacházení

■ Obecné zásady:

- Minimální míra závažnosti, její posouzení je relativní v závislosti na délce zásahu, důsledku na zdraví a psychiku člověka, a v některých případech pohlaví, věk a zdravotní stav stěžovatele
- Důraz na záměr

V. C. proti Slovensku, č. 18968/07

Posouzení Soudem – špatné zacházení

- Sterilizace představuje závažný zásah do reprodukčního zdraví
- Klíčovým je dát informovaný a svobodný souhlas se zákrokem, v případě stěžovatelky byl nedostatečný
- Není úkolem Soudu hodnotit zdravotní zprávy, avšak sterilizace není život zachraňující operace, bylo potvrzeno i v případě stěžovatelky
- Není prokázáno, že stěžovatelka byla obeznámena se svým zdravotním stavem, navrhovaným postupem a alternativami
- Paternalistický přístup nemocnice
- Mladý věk stěžovatelky
- Dopad na osobní život stěžovatelky
- Pocity strachu a méněcennosti – dlouhotrvající utrpení

Porušení hmotněprávní složky článku 3

V. C. proti Slovensku, č. 18968/07

Posouzení Soudem – účinné vyšetřování

- Pozitivní závazek státu
- Pokud porušení není způsobeno záměrně, není vyžadováno výhradně trestní řízení, jsou postačující i civilní prostředky nápravy
- Není prokázáno, že lékaři jednali ve zlé víře
- Stěžovatelka nevyužila trestně-právní prostředky nápravy, zvolila civilní cestu
- Délka řízení byla přiměřená

Neporušení procesní stránky článku 3

V. C. proti Slovensku, č. 18968/07

Posouzení Soudem – článek 8

- Pozitivní závazek státu
- Hmotněprávní a procesní složka

ZÁSAH: ANO

- Soud měl za důležité posoudit splnění pozitivního závazku státu
- Stereotypní představy o Romech, Romové jsou zranitelnými
- Zpráva uváděla, že stěžovatelka byla Romkou
- Navzdory legislativním změnám (výčet informací včetně následků sterilizace, provedení zákroku až po uplynutí 30 dnů od vyjádření souhlasu), došlo k **porušení článku 8** v čase sterilizace stěžovatelky

IV. Případové studie

Případová studie č. 1

Domácí porody

- Otázky:
 - Jak se situace liší od Dubské a Krejzové?
 - Jaké práva stěžovatelky jsou ve hře?
 - Došlo k zásahu do jejích práv?
 - Byl zásah na základě zákona?
 - Sledoval zásah legitimní cíl?
 - Byl zásah nezbytný a přiměřený?

Případová studie č. 2

Nezákon­né sterilizace

- Stěžovatelce byla v roce 1983 provedena sterilizace
- Dva dny poté podepsala formulář, který uváděl, že se zákrokem souhlasila
- Stěžovatelka tvrdí, že se o své sterilizaci dozvěděla až v roce 2005 z reportáže v televizi a šetření prováděného ombudsmankou
- Jaké vnitrostátní prostředky mohla stěžovatelka použít?
- Co si myslíte, že bude největší překážkou stěžovatelky na vnitrostátní úrovni?
- Jaké práva jsou ve hře?

Nezákonné sterilizace romských žen

- **ESLP**
 - Ferenčíková (21826/10)
 - Červeňáková (26852/09)
 - R. K. (7883/08)
 - Maděrová proti ČR (32812/13)

- **CEDAW**
 - Dzurková (102/2016)

Děkuji za pozornost.

Mgr. Monika Šamová

Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování před ESLP

Na Děkance 3, 128 10 Praha 2

e-mail: msamova@msp.justice.cz

tel.: 221 997 406

